

Erna Kalmus je v petnajstem letu izgubila očeta; ko je pozneje poizvedovala, kaj ga je pobralo, ni dobila pravega odgovora, marveč približnosti o vnetju srčnih zaklopk, ki da se je naznalo že dolgo časa z raznimi znamenji. Oče je tičal v poslih in se za znamenja ni maral meniti; tako so bila potlej vsa muhanja zdravnikov v Gradcu prepozna.

Tri dni so mama, Erna in njena sestra Heda posedale v hotelski veži in na hodnikih sanatorija, do bolnika so jih spuščali le za hipec, drugi dan sploh nič, ker so rekli, da ga utruja in da mu škodi. Zunaj je bila sončna jesen, konec oktobra.

Poslovilni obisk so dovolili proti večeru ob navzočnosti predstojnika hiše.

Nad posteljo je gorela modra žarnica, od katere je bil očetov obraz kakor izlužen v intki. Spočetka se ni nič brigal za obiskovalce, zdele se je, kot bi se ves posvetil popackanemu zavihu rjuhe, nemara svojemu pozvižgavajočemu dihu, ki je izmenoma prihajal iz slabo zarisané, kar nekako natrgane odprtine ust in iz štrlečega nosu. Primarij je obstal pri vratih, a tudi ženske niso šle prav do postelje, strmele so v bolnikovo strmenje, v rob odeje.

Potem je oče vdignil pogled, ker ga je vdignil hitro, se pogled ni mogel umiriti in je nekaj časa omahoval od obraza do obraza: oči so bile temnejše, kot jih je Erna pomnila. Neka bolniška sestra je hotela namotati žaluzijo, da bi se bolje videli, a jo je predstojnik s kretnjo zadržal, ker se mu je očitno zdelo, da modri mrak ustreza. Umirajoči se je ustavil na Erninem obrazu, nato je s krilečo kretnjo segel proti nočni omarici in vzel uro, ki je tam ležala. Dobro so jo slišali, bila je stara železničarska ura njegovega deda, od katere se ni nikoli ločil; v loku jo je zanesel

čez odejo in jo pomolil proti hčeri, skušal je tudi nekaj reči, vendar ni zmogel več kot le cvileče momljanje.

Mama se je obrnila k primariju, zdelo se je, da ga prosi nekakšne družabne pomoči v zadregi. Njena kretnja, ki jo je bolj slutila, kot videla, je Erno sprožila, da je z lesenimi nogami zatavala naprej in se ustavila ob desni stranici postelje. Segla je po uro, ampak ura je umirajočemu spolzela iz prstov, kanila je na odejo; od tam je ni mogla vzeti. Slišala je, kako se je iz momljanja izločila beseda in potlej še ena.

– Arja vas. Lokomotiva.

Isti hip jo je zgrabil za zapestje ter jo stisnil z nenavadno močjo. Erna je skoz meglo videla, kako mu postajajo oči vse bolj temne in zle. Znojni hlad njegovih rok je bil kakor žerjavica. Po punčkini hrbtenici je tekla kaplja. Stisk je vztrajno nekaj očital, potem je odnehal. Erna se je ritenski umikala, dokler ni s hrptom zadela ob mater, ki jo je stisnila k sebi, a le za sekundo. Mati se je namreč sklonila in pobrala uro z odeje.

Očetove prsi so se obokale, dih je šel iz njega v dolgem, cvilečem decrescendu. Njegove oči so spolzele vstran in obtičale. Ko je sapa dokončno utihnila, so zaslišali dedovo uro v mamini roki. Primarij je na gumijastih podplatih preškripal sobo in se s stetoskopom nagnil nad ležišče.

– Es ist vollbracht! je izjavil svetopisemsko, ko se je spet vzravnal.

Prižgali so luč na stropu.

Primarij je gospe Kalmus in hčerkama izrazil sožalje. Šel je k umivalniku, da bi si umil roke, ki so se dotaknile mrliča. Bolniška sestra je iz kota vlekla špansko steno.

Mama je ukazala, naj se poslovijo, pa so se, druga za drugo, s konci ustnic dotaknile očetove brade, o kateri so še dolgo govorile, kako je bila obraščena, a slej ko prej topla.

Sestra je končno res vzdignila žaluzijo in odprla okno. Zunaj

je gorel oktobrski večer v široko razvezjani platani, polni ptičjega petja.

To so bile stvari, ki si jih je Erna za zmerom zapomnila, druge podrobnosti je pozabila, vse, kar se je godilo do vrnitve v hotel, kjer je mama sprožila dolgo vrsto telefonad s priatelji in sorodstvom. Čez dva dni so se ob krsti in v spremstvu dveh bratrancev vrnili v Š.; začele so se pogrebne slovesnosti.

Imenitni pogreb naj bi pokazal, da je Kalmus čisto na mestu v grobnici rodbine Missia, da so ga, ker pravičnost zahteva, dokončno sprejeli medse, da so to potrdili in pribili zastopniki treh vej rodbine, in da je res že čas pozabiti na trpke ali posmehljive besede o potuhnjenem priženjenem človeku iz nikakršne družine; kakor kapricast otrok, ki s trmo vse doseže, jih je v dvajsetih letih premagal, ko jim je pokazal in dokazal, kako bi šlo v nič vse podedovano bogastvo, če ne bi bilo njega, njegove poslovne iznajditeljske nature, njegovega garaštva. Rešil je veliko hišo v Š., ki so ji domačini pravili graščina, saniral je stanje v papirnici in jo povečal, kupoval je zanesljive delnice, planiral je za prihodnost.

Kazalo je, da ga je žena prva leta ljubila; kako se je ljubezen sprevrgla v sovraščvo, tega ljudje niso vedeli, spregledati pa se ni dalo. Heda je sestri nekoč zaupala:

– Slišala sem jo, ko mu je rekla: 'Ti si umazanec, packa, prava svinja!'

Erna je vprašala, kaj je on rekel.

– Škripal je z zobmi. Ona je tudi rekla: 'Jaz sem Missia in otroka bosta Missia, da boš vedel!'

Punčki sta bili še majhni. Tisto popoldne sta bili priča, ko so iz pisarne prinesli portret maminega očeta Rudolfa Missie in ga obesili na desno steno v salonu, kjer je imel prostor in lepo svetlico. Oče je takrat hodil po pisarni sem in tja, kot bi ga mučila okoliščina, da so mu vzeli sliko pokojnega tasta; potem je šel ven in odkorakal čez prostrani vrt, imenovan tudi park, vse do poto-

ka, ki je obrobljal zemljišče pod Smrekovcem, tam se je razblinil v megli. Med njegovim pogrebom je bila prav tako megla in Erni se je vsiljevala podoba, kako se oče odmika v sivi sopari, mahaje z roko.

Pogrebci so cel dan polnili hišo. Ob enajstih se je umirilo, čeprav so nekateri ostali, v salonu so potihoma pili konjak. De-kleti sta se česali za noč, okna njune spalnice so bila odprta, ker se je vreme presukalo in je celo sijala luna. Erna je rekla:

– Rus je ostal.

– Seveda bo ostal! je odvrnila debelušna, večno malo zajedljiva Heda. Nič je ostal! Bo ostal!

Erna je zavijtela krtačo, da bi sestro udarila, a si je potlej premislila.

– Rus bo ostal!

Tako se je tudi zgodilo.

Spoznali so ga tri leta pred tem na Hvaru; očeta ni bilo z njimi, ker je kupoval malo tekstilno tovarno v Boči, sploh pa ni hodil na počitnice. Leonid Jurjevič Skobenski se jim je prvič prikazal na zunanjem stopnišču hotela Palace, pod škarpo, ki jo vsevprek pokriva oleandri; stisnil se je k zidu, da bi jim napravil prostor, njegov pogled pa je šel od ene do druge kakor lenobno božanje. Na poti v kopališče so se seznanili, brez komedij, tako rekoč samoumevno. Mamo je nemudoma zgrabil nemir. Bil je mršav velikan gosposko zadržanih kretenj in zalizane, malce siveče preče, pod pazduho je prenašal knjigo z naslovom *Untergang des Abendlandes*. V vedenju je razodeval burkavost in globoko žalost, vse v naglem zaporedju. Tisti večer, ko so se seznanili, je šla mama plesat z njim; Heda je kmalu zaspala, Erna pa je šla na balkon, da bi si ples ogledala, saj je bil spodaj na terasi, čisto blizu in obenem grozno daleč. Veje glicinije, ki je ovijala balkon, so punčko zakrivale. Zdeleno se ji je, da je na čolnu ali nemara kar samo na deski in da jo odnaša hitra voda z nedoglednimi bregovi.

Ko se je vrnila v sobo, je godba utihnila. Legla je. Kot bi ji telo pokrivalo mnogo rok, in še vedno tisti tok. Potem so prišli po hodniku pritajeni dvojni koraki. Erna je skočila k vratom in jih za prst odprla. Videla je mamo, kako gre z Rusom proti njegovi sobi, z dolgimi prsti je dolgin segal v njen hrbtni izrez in ji gnetel zadnjico, ko je odpiral vrata, ni nič odjenjal, luči pa sploh nista prižgala.

Učil jih je plavati. Z dna morja je prinesel zvezdo. Še in še si je izmišljal šaljive igre. Natrgal je debele šope sivke, da bi jo dale med prtljago. O dišavah je govoril kot pesniki. Nekoč je dolgo sanjaril o daljnem morju, v katerem je bil on prvič okusil slano vodo.

Ostal je dlje kot one. Spremil jih je do ladje.

– Ne pozabite name! je mrmral in zdelo se je, da se mu oči polnijo z mokroto. Spomnite se me kdaj. Ne pozabite me! Ljudje moje usode so zelo sami!

Čez štirinajst dni se je pripeljal v Š. Ostal je en teden ali nemara deset dni.

Potem je kmalu spet prišel. Ostal je štirinajst dni.

V tretje ni več postavljal terminov. Z žalobno sladkim namehom je prikorakal in se naselil.

Tiste čase se je oče zažrl v delo, zdelo se je, kot bi ga posli ovili v oblak in odnesli na višave, kjer ga je komaj videti; celo ob nočnih šihtih je hodil po papirnici, veliko je potoval, kovček, zmerom bolj polepljen s hotelskimi nalepkami, je pripravljen čakal nanj v delovni sobi, kajti tam je po novem tudi prenočeval, punčki je presenečal s kratkimi obiski v njuni spalnici, pritaval je, kakor bi se bil izgubil, govoril pa ni skoraj nikoli nič z njima, in njegov raztreseni, zmerom o nepravem času sproženi smeh ju je strašil.

Erna se je spominjala, da je bilo včasih drugače. Pomnila je, kako je sedel ob njeni bolniški postelji, dišal je po usnjati zofi in

po tobaku. Rad ji je pripovedoval iz svojega otroštva. O dedovi lokomotivi in o uri; o tem, da je ded prišel daleč po svetu, ker je bil strojevodja; učil se je na poti. O očetu ni nikoli govoril. Nikoli tudi o gostih, ki so zdaj polnili hišo.

Leonid Jurjevič Skobenski je tako rekoč odprl graščino. Lahko bi se tudi reklo, da je pripeljal svet vanjo. Podeželje, je včasih izjavljalo, je krasno, če ni samo sebe sito.

— S temi svojimi dolgimi prsti mešate, mešate, da se nam je kar vsem zmešalo! Kaj bi brez vas, Leonid Jurjevič?

Gospod Kalmus je slišal to izjavo svoje žene, ko je šel slučajno pod verando. Potem ga ni bilo na večerjo.

Rus je zdaj ostajal že kar celih štirinajst dni in tri tedne in cel mesec. Vse je urejal. Z njim so začele prenicati v hišo dotlej neznane stvari. Prihajale so komplikirane igrače, prihajale so slike in knjige, gosti, kakršnih doplej ni bilo, godba, novi recepti za nove jedi, prihajali so igralci in letalci, popotniki, pevke, špiritistke, ljudje neštetih, nikogaršnjih jezikov, in celo kadar Leonid ni bil navzoč, kadar ni bilo njegovih trabantov, so domači občutili, kot da je pustil v salonu razstrto pahljačo, ki se njenih sličic ne moreš nagledati.

— Imel je neizčrpno domišljijo za ubijanje časa, ampak sam se je pa pri tem včasih držal na moč naveličano.

Klicali so ga kakor mojstra ceremonij. Z bridkim nasmehom jim je zmerom ustregel.

— Kam bomo šli, Leonid Jurjevič?

— Slepci na slepo! se je norčeval.

Predlagal je, naj bi splanirali teniško igrišče.

Zmerom je pripravoval z reketi, čeprav ni bilo priložnosti za igro. Iznašel je igro skrivalnic, da so ženske kar civilne: obsegala je vso hišo, tudi podstrešje in klet, notranje dvorišče, garažo; bilo je na moč strašljivo in zelo zabavno.

Peljali so se na proščenje v Lesno, kjer so v vročini in prahu

videli mnogo iznakaženih beračev, žandarje, potlej pa štante, ki so se upogibali pod lectovjem in pod udarci zvona. Precej peščenja.

Pokazal jim je slap v Sopotih. V šum slapa je govoril o nekih velikih rekah, daleč v času, daleč v prostoru. Bil je zelo lep, ko je govoril o lepotah Rusije.

Brez dovoljenja gospoda Kalmusa: vozil jih je v njihovem avtu, precej hitreje od šoferja, ki je grozil z odpovedjo.

Deklicama je pomagal postaviti indijanski šotor pod bukvijo v parku, in ko sta si nekoč zaželeti prenočiti v njem, je njuno namero na moč podpiral, saj je bržkone vedel, kako se bo končalo: do desetih sta vzdržali, gledali sta zvezde v špranji, a žabe so se oglašale gosto in vse gosteje, čuk je tudi pivkal prav zlovešče, pa sta jo ucvrli v hišo; bilo je nekaj smejanja med gosti in služinčadjo, na skrivaj.

Uvedel je kvartanje kot stalen obred; prej se je le malo igralo. Naučil jih je igrati bridge.

– Kdo je ta človek? je nekoč vprašala kuharica; ostala kuhinska dekleta so odmahovala z rokami, tako se jim je zdelo vprašanje abotno spričo gostove prijaznosti. V salonu ni bilo dosti drugače. Zanimivo je, da nihče ni vedel, kakšnega poklica je Leonid Jurjevič, in da se je pogovor zmerom zataknil in porazgubil med pokašljevanjem, kadar je beseda nanesla na to. Nekateri ljudje, ki so se prostodušno pozanimali, kakšen posel ga tolikanj dobro hrani in še bolje oblači, so doživeli, da se jim je posmehnil z dvojno mero otožnosti ali trpkosti, rekoč:

– Saj si vendar lahko mislite! Saj vendar veste! Ptice pod nebom! Drugače rečeno: emigrant po poti ne izgubi zmeraj vsega.

Slišali so, da pogostoma hodi v Zagreb, v Gradec, čez mejo v Trst, v Milano, na Dunaj in nemara še kam dlje; gospa Kalmus – tiste čase si je najraje nadevala očetni priimek Missia – je ob povešenih vekah šepetaje namigovala, da Leonid tam ali tam

ureja zaupne zadeve. Poredneži so domnevali, da kroji življenjske navade še v marsikateri hiši širom po deželi, ker je prijazen svetovljan pač vsepovsod dobrodošel, bili pa so tudi taki, ki so trdili, da je špijon neke velike države.

Srh jim je šel po hrbtnu spričo njegove izobraženosti. Niso vedeli, čigave besede je napisal na razglednico z Raba. »J'ai cherché à ne pas faire une seule plaisanterie depuis mon arrivée dans cette île; je n'ai pas dit une chose cherchant à être amusante; je n'ai pas vu la sœur d'un homme; enfin, j'ai été modéré et prudent, et je crève d'ennui ...«

Erna je živila v nenehni mrzlici, treslo jo je od dopadenja in od sovraštva. Hodila je za očetom, da bi mu izvabila besedo, pojasnilo, obljubo, kako se bo vse uredilo. Uhajal ji je in tudi v njuno sobo ni več prišel. Gnal se je za posli, da so ga partnerji komaj dohajali, ni se menil za besede o nevarnosti vojne, trdil je, da so to konjunkturne situacije.

Komaj kdaj je prišel za trenutek med ženine goste; govoril je nepazljivo in jedko, suvaje s čevljem v rob preproge. Večno se mu je mudilo; če je že naneslo, da sta stala drug ob drugem, je gledal mimo Skobenskega, ki ni popuščal v prijavnosti.

— Kako se že pišete? je vprašal in vsakič dočakal natančen odgovor pod majhnim smehljajem.

Pravili so, da gradi na Gorenjskem tovarno kovinske galanterije, ki bo v nekaj letih družinsko bogastvo izjemno povečala. Žena je vztrajno govorila o bogastvu svojih prednikov, moževih poslov ni omenjala. Družbe so veseljačile in se ravno tako niso menile zanje.

Nekega vlažnega večera konec oktobra 1934 — dneva si ni zapomnila, vse druge okoliščine pa dobro — je bila Erna priča pogovoru med mamo in očetom; nikoli ga ni pozabila. Tistikrat niso imeli družbe v hiši, tudi Leonid Jurjevič je bil odpotoval v Zagreb. Erna je sedela v zatemnjeni jedilnici, mama za čajno mi-

zico v salonu, Heda je že ležala; mama niti ni vedela, da je Erna v obednici. Oče se je pripeljal nekaj po deseti. Malo prej so odbile ure po vsej hiši in v odzvenu ustvarile mačje mehko tišino. Slišati je bilo očetove korake po veži, potlej so se ustavili. Vrnil se je proti salonu, ki je bil desno od veže. Odprl je vrata, da se je nekaj mraza pocedilo vse do Erne. Oče je zamrmral pozdrav, mama ni odzdravila, vstala je in odšla h klavirju, kjer je začela listati po notah. Oče je vprašal, ali je kar sama, ko ni dobil odgovora, se je suho zasmejal in pristavil, da bi se spodobilo, da bi vsaj vitez ostal als treue Wacht in Nacht und Nebel.

Mama je odvrnila, da ne razume. On ni nadaljeval, kakor pač človek, ki izreče zajedljivost, pa ni vajen in ne zna naprej. Stopil je k mizici, natočil si je konjak. Erna se je živo zavedela, kako je majhen in nosat, kako nemirno čeljust ima; senca, ki mu jo je napravljala svetilka zraven divana, je bila podobna vreči.

Mama je odložila note in se obrnila.

– Kaj bo torej dobrega?

Zdaj je imela za hrbtom okna, po katerih se je sprehajal dež: v nasprotni svetlobi je bil njen obraz kot iz laka, medtem ko so visoko speti prameni njenih plavih, malce rdečkastih las drhteli in se svetlikali.

– Povedal ti bom! je rekел oče. Zdaj bo menda res že skrajni čas. Želim, da veš in da upoštevaš: investiram, vsak dinar nujno potrebujem.

Ona je dvignila obrvi in za prst zasukala obraz proti mizici s pijačo, malobrižno.

– Želim, da veš in da upoštevaš! je ponovil.

– Brez enigmatike, prosim! Kaj?

– Zabave so drage, prijateljica. Tvoje elegantne družbe koštajo, ne moremo si jih privoščiti. Gre za horenadne vsote. Izvoli, tule so računi, ki jih dobivam!

Segel je v žep, izvlekel šop papirjev in jih vrgel med stekle-

nice. Erna se je zmuznila v zadnji del jedilnice, k vratom na hodnik, po katerem se je šlo v kuhinjo. Salon je bil pred njo kakor oder. Mama je zaničljivo pogledala račune. Znižala je glas, da ga je bilo komaj slišati.

Rekla je, naj bo vendor vsaj malo razumen, v petnajstih letih bi se bil vendor lahko navadil hišnih navad in njene nature, moral bi vedeti, kako ji ni bilo nikoli mar za te stvari; dvakrat je ponovila frazo o hiši.

– Moj oče je sam urejal finance, ne da bi obremenjeval ženo z očitki o izdatkih. Tako, gospod Kalmus!

– Tvoj oče je bil pred bankrotom, ko sem prišel v hišo. Celo pa je res, da ni živel v tvojem sedanjem stilu. Skromneje!

Gospa se je zasmehala. Šla je k divanu in sedla.

Pol obraza ji je prišlo v luč, da so vzcvetele gubice okoli smaragdnih, v sovraštvu sijočih oči; dve gubi sta tekli tudi od nosnic do ustnih kotov in se poglabljali. Roki, ki ju je držala v naročju – njeni koščeni, malo gihtasti roki – sta silili proč od nje, a ju je obvladovala; videti je bilo, kot da z njima brzda tudi glas, saj je še vedno govorila potihoma, zatezaje samoglasnike, in le kdaj pa kdaj se je kaka beseda pognala kvišku in zahripela.

Rekla je, da je sita laži o očetovi bankrotnosti. Bili so stara rodbina in njihovo premoženje stabilno. Kakršne koli zasluge si že pripisuje: brez tega, kar je dobil, kar mu je s poroko tako rekoč padlo v naročje, bi ostal anonimus, podeželski advokat, boljše sorte mešetar, v najboljšem primeru prokurist kake bančne filiale.

– Na luni živiš, ženska! Nimaš pojma o poslih! Niti sanja se ti ne, kakšne čase imamo! Eno vojno za ritjo, eno mogoče pred sabo. Zdržati je treba! Spraviti na kup! Varovati! Kdo bo, če ne bom jaz?

Erna je pozneje še in še premisljevala, kako jo je vznemirilo, ko je iz očetovih ust prvikrat slišala besede, ki jih je bila vajena

poslušati v šoli, za hlevi, okoli gostilne. Mama je nategnila konce zelenega kašmirskega pleda, kot da jo je zmrazilo.

– Še kaj v tem slogu? ga je vprašala.

– Ponavljam ...

– Ni treba! Očitno se bom morala navaditi na očitke ... Sicer bi pa prej le še izrekla, kar sem nameravala požreti. Ni dobro, če se človek preveč premaguje. Naj torej povem: ti si, praviš, saniral Missiovo premoženje. Bon! Recimo, da je res, ampak upoštevamo vendar, kaj si za to, mimo premoženja samega, dobil! Bom povedala! Dobil si družabni položaj, dobil si status in vse, kar je z njim povezano. Prešel si pot od železničarstva do solidne stare gospoščine, dragi moj ...

Oče se je nagnil nad servirno mizico. Kozarec za konjak, ki ga je imel v roki, se je zdrobil ob pladnju. Erna je videla, da se je njegova črnikava polt obelila in da je hip nato pozelenela.

– Podelam se vam na gospoščino! Poserjem se na gospoščino, ki sama sebe žre!

Mama je vstala z divana. Tudi ona je bila zdaj bleda.

– Sveta nebesa!

Silila se je z nasmehom, ki pa ni nič pomenil, še zajedljiv ni bil zares; rekla je, kako tistem, kar je bila povedala, nima kaj dodajati, razen če si sme dovoliti pripombo, da se omenjena pot od lokomotive do graščine navsezadnje ni prav zasukala, marveč je šla navzdol, proč od cilja in v nižave, kar jasno izpričujeta njegovo psovanje in ta najnovejša furmanska govoranca.

Erna je iz teme videla celo podrobnosti, opazila je debele žile na njegovih stisnjениh pesteh in roso nad gornjo ustnico; tudi si je zapomnila, da se mu je kar precej skrajšal dih in da so besede prihajale iz njega kakor krehanje.

– Vprašal bi, je dejal, ali čisto zares šteješ med gospodo tudi vse te dame in gospode, ki jih je zdaj noč in dan polna hiša? To hohštaplersko kompanijo? Tiste kvartopirce s pečatnimi

prstani? In tako imenovane igralke iz Zagreba? Ruske balerine? Gospode naslovne konzule v belih hlačah, ki vedno pomočijo desko na stranišču? Videl sem! Videl sem tudi eno od špiritistk, ko je spravljala cigarete iz šatulje v svojo torbico. Ali boš trdila, da sem banalnež, če ti navedem, koliko steklenic konjaka so polokali prejšnji mesec? Ti je znano, kam grejo neznanske količine sortnih vin? Teče! Odteka! Vaše avtomobilske vožnje in vaši teatri in vaši šparglji, vse to je denar! Odteka, medtem ko jaz s težavo najemam kredite za zidavo in za stroje v novi tovarni! Tvoja gospoščina! Krons pa je seveda ...

Ustavil se je. Zdaj je že mukoma vlekel sapo vase. Vzdigoval je rame, kot da mu bo tako odleglo; čez tri ali štiri ali nemara pet sekund je hitro izdavil:

— Za krono je seveda tvoj nežni prijatelj, animator in generator in direktor cele cirkusijade, gospod in plemeniti gospod in ruski in internacionalni šarmer polkovnik Leonid Jurjevič Skobenski, mater mu njegovo! Od tvoje neumnosti se preživlja, od tvoje vroče riti! Menice mu podpisuješ!

Gospa Kalmus-Missia, ki se je bila že odpravila proti vratom, je obstala. Obrnila se je, kača; čez njen sevajoči pogled je šel izraz zanosa, ko je rekla:

— To je angelski človek! Ti tega ne moreš vedeti, jasno!

— Jasno je samo, da se valjaš temu človeku pred nogami, da ga preživljaš in da spravljaš v sramoto mene in otroka, vse!

— Tebe torej spravljam v sramoto? je vzkliknila s čisto visokim glasom, kot da je zgrožena v dno duše ali pa kot da jo je osupnilo nekaj nedopovedljivo smešnega. Ali res upaš govoriti o sramoti? Ti? Ravno ti?!

Potem je odvihrala čez sobo, ustopila se je predenj; pled ji je zdrsnil z ramen in obležal na preprogi.

— Ker nismo nikoli povedali, kar bi bržkone morali! je začela sekati; govorila je bolj in bolj hitro, bolj in bolj strnjeno, bolj

in bolj rezko. Naj ti *zdajle* povem, naj lepo obnovim? Kakšno ceno pa si vsa leta plačeval za moj molk? Molk je zlato, bi rekel ti. Niti fičnika nisi plačal! Vidiš, svinjarija je tolikšna, tvoja svinjarija namreč, tvoja družinska svinjarija, da je res ni bilo mogoče publicirati, in če se ti nocoj ne bi bil prostaško dotaknil ene zelo čiste stvari, bi jaz tudi to pot držala jezik za zobmi. Ali naj bleknem? Ali naj mogoče po sodnijsko sprašujem, da bo pravici zadoščeno? Molčiš! Sicer pa komaj vem, kako naj te vprašam ...

Samo hipec premora, nato:

— S kom si se, prosim, mečkal na moji postelji, ko sem imela trebuh do nosu, tri tedne pred Hedinim rojstvom?

Skušal je vzdržati, celo je togotno krivil ustnice in jih zatezal proti bradi. Dež je medtem še bolj pritisnil ob šipe, drobeč tišino, ki se je napravila.

— S svojo lepo sestrico si se valjal! Ecco! S sestro! Ja? Preprosto, nedvomno!

— Fantazije! Nič takega nisem počel in —

— Videla sem, dragi priatelj! Ujela sem vaju, ker si bil prepričan, da sem na poti. Klasični in flagranti. Zate pa, seveda, die Freuden der Blutschande.

— Nič nisi razumela in še zdaj ne razumeš, ker ne maraš razumeti, ker so ti potrebni izgovori za to in ono! Saj si vendar ženska, morala boš ...

— Kako, prosim?

— Morala boš priznati, da sem jo objemal, ko sem jo tolažil!

Ubogo dekle je bilo tisti čas na robu ...

— Seveda, ti si jo pa vlekel proč od prepada! Psihološki objemi in posteljni boj za ogroženo dušo! Kje jo imaš zdaj? V Zagrebu, kajne? Vzdržuješ jo tudi, kajne? Rodil se je otrok. Čigav otrok, prosim? Ni tvoj?

Kalmus je z nogo udaril v servirno mizico, da je zažvenkljala steklovina, roko je pritisnil na levo stran prsi; tega se je Erna po-

zneje zelo natanko spominjala. Ob slabosti, ki jo je začel kazati, je ženina samozavest dobila kovinski lesk.

Pripomnila je, kako navsezadnje ni ona začela, sicer pa: zadostuje ji, kar je bilo rečeno, le to bi dodatno vprašala, ali je zagrebški otrok fant, in če morda meni, da bi moral ta fant dedovati, ko bo prišel čas.

— O kakšnem dedovanju govorиш?

In trenutek pozneje, kot bi zataval v težke sanje:

— Torej računaš, da ne bom več dolgo?

— Nič ne računam! Ti računaš in tudi preračunaš vse do zadnje steklenice sauvignona in do zadnje konzerve kaviarja. Pravzaprav smo račune sklenili, kot pravijo.

Počenila je in pobrala pled.

On je stal na mestu, razkoračene noge so mu bile teleče, z eno roko se je opiral na servirni voziček, z drugo je ožemal srce. Rekel je, da prosi in zahteva odgovor.

Kakšen odgovor bi mu bil po volji?

— Prignal si me v kot, kota pa sploh nikoli ni bilo! je zamrmral skrivnostno. In zdajle sem te vprašal nekaj krvavo resnega. Pravico imam do resnice! Saj vem, da se sliši smešno, ampak jaz bi le rad odgovor brez sprenevedanja. Važno se mi zdi. Prosim te, da mi ustrežeš!

— Ustregla bom!

— Sovraštvo ni nujno razlog za laganje. Govorila si z zdravnikom ...

— Jaz sem govorila, ja, tebi se ni zdelo vredno.

— Kaj ti je reklo?

— Prav gotovo si bolan.

— In?

Sklonila je glavo in zmajala z njo, češ da ne razume, kaj bi sploh rad; Kalmus pa se je vzravnal, počasi je postavljal besede:

— Misliš, da je konec? Misliš, da bom kmalu umrl?

Pred Erno se je odprla črna luknja, ko je oče rekel to o smrti, vendar je skoz temo videla, da je mati razkrila roke in skoraj veselo zaklicala:

— Sveta nebesa, kako naj jaz to vem?!

Potem se je dokončno odločila; odšla je proti vratom v vežo, odprla jih je, da je hladno zapihalo, obrnila se je, še enkrat je razprla roke pod kašmirjem, pogled, ki ga je spuščala proti možu, je bil prozoren, svetel in mrzel kakor voda z gore; prepih je vzdigoval njene rahle, rdečkaste lase.

— Kako naj jaz to vem, človek božji?

Ko se je Erna pozneje spominjala prizora, ki je bil prvi te vrste v njenem življenju, njegovega nadaljevanja, jo je najbolj mučila v pasu prelomljena prikazen ob vozičku, pa zagatna, z dežjem in zvonjenjem prepojena tišina cele hiše, nazadnje tudi okoliščina, da se je zdel salon po maminem odhodu grozno prostran in kakor mišelovka strašljiv v navzkrižju senc in svetlob in zatohle teme kotov, kjer je bila mala deklica nekoč videvala čisto črne leve. (Bili so bolj črni kakor klavir.) Nikoli ni ugotovila, kako sta se z očetom odmotala vsak iz svojega konca, on iz salona, ona iz jedilnice; zase je sicer vedela, da se je pomuznila v hodnik med jedilnico in kuhinjo, kako se je on pobral ven in ali je tedaj sploh odšel, bi ne mogla reči.

Za vratom ji je sedela misel, da z očetom poslej za živo glavo ne sme govoriti več kot nekaj besed, ker je razprostrta med njima nezaslišana sramota, ki človeka sili, naj ob vsakem srečanju povesi oči. Tako je poslej res bilo. V hiši pa se ni nič spremenilo. Erna je očeta malokdaj videla.

Še enkrat ga je videla v posebni situaciji.

Leonid Jurjevič je iz Zagreba pripeljal pevko neznane narodnosti; o njej je šel glas, da je najboljša Dalila od Milana do Bukarešte; popoldne ali pod večer naj bi zbrani družbi iz prijaznosti zapela nekaj samospevov. Erna je tedaj brala v knjižnici,

levo od veže. Odkar je bila priča nočnemu spopadu, se je kolikor mogoče izogibala maminih gostov. Pod okni je lenarilo avgustovsko popoldne v gosti svetlobi, ki so jo precejale lipe, žuželke so brnele, iz salona je bilo slišati pomenek in preludiranje na klavirju, potem tudi glas slavne pevke. V nekem trenutku je Erna odložila knjigo in stopila k vratom; odškrtnila jih je samo za dva prsta, da bi ostala skrita. Prav takrat se je pri vhodnih vratih prikazal oče. Tako je videla, kako je izčrpan in kako ga zdeluje vročina; na suncanjiču je imel pod pazduhama velike mokrotne lise. Šel je po veži, mimo odprtih vrat salona, a ga ni nihče opazil; stopal je zmerom počasneje, pod stopnicami se je ustavil, sedel je v naslonjač, ki je stal tam že zelo dolgo, ne da bi kdaj komu služil.

— Pojdi gor! Pojdi v spalnico! je mrmlala Erna vase in besno. Ne počivaj tam! Saj nisi berač!

Preblisnilo jo je: ona sama zmerom stoji zraven priprtih vrat in oprezuje; Hvar, prizor med staršema.

Prav takrat se je iz salona oglasila Brahmsova pesem.

Gоворила је о тем, да је смрт хладна ноћ по soparnem dnevnu. Žareči glas je priovedoval, kako pada mrak in kako človeka naskakuje dremota. Ker je bil dan težak. Es dunkelt schon, mich schläfert, der Tag hat mich müd' gemacht ...

Oče je obvisel nad naročjem. Izvlekel je dedovo železničarsko uro in strmel vanjo, kot bi mu bilo veliko do tega, da izve, kam grejo sekunde in minute. Dekletcu se je zdel daleč, daleč, na misel ji je prišel izgubljeni otrok pod štorom v gozdu. Trepatala je v strahu, da bi kdo stopil iz salona in ga videl sedeti ob stopnicah, da bi ga spoznal v njegovi nebogljenosti, da bi ga videl stisnjenega od glasbe, ki slika dobrotno, hladno noć, imenovano smrt.

Potem se je vzravnal. Alt je razpel veliko drevo nad pesnikovo posteljo. Sredi drevesa poje mladi slavec o ljubezni, samo o ljubezni. Ich hör' es, ich hör' es sogar im Traum ...

Kalmusov obraz se je ozaril.

Erna ni mogla presoditi, kaj se dogaja.

Videla je, da ima napol odprta usta, videla je tudi, kako drgne jezik ob spodnjo ustnico.

Bila je nekakšna hipna odrešitev, skoraj sreča, ki seveda ni mogla trajati: opojenost, udar, dobroten dotik, kdo bi vedel.

Erna: najbolj so jo zadele njegove širom razprte, kalne, a vendar od znotraj razsvetljene oči, saj jih je zadnje čase povečini skrival.

V salonu so ploskali, med aplavzom je bilo slišati mehko drseči glas Leonida Jurjeviča, slavil je pevko, pri tem pa hvalil tudi starega Brahmsa.

Kalmus je vtaknil uro v žep in se odpravil po stopnicah v spalnico. Erna je zaprla vrata.